

nak s egyik főerőssége, amihez méltán sorakoznak a magyar költőkből merített jellemző részletek. Képekről szólva, úgy látjuk, hogy könyvünk túlságosan bővelkedik a bajnokok előkelő ábrázolásában, amivel szemben, minden személyi kultúrától menten, azt valljuk, hogy pl. annak az arcképének, aki éveken keresztül elnöke volt a MOTESz-nek, a magyar olimpiai bizottságnak, sőt az OTT-nak is (e két utóbbinak még hozzá első elnöke) és aki az ifjúsági tornaversenyeket megalapította, nem lett volna szabad hiányoznia ebből a standard-műből: annál kevésbé, mert érdemeit maga a szerző is kellőképpen méltányolja. Aki e munkával avégből, hogy gazdag anyagát forrásként felhasználja és feldolgozza, behatóan óhajt foglalkozni, az fájdalmasan fogja nélkülözni a mindhárom kötetet felölelő név- és tárgymutatót, amely — úgy látszik — a szerző hibáján kívül, főleg anyagi okokból maradt el. (Csak az I. kötet végén van egy hely- és személynévmutató.) Ezt a hiányt feltétlenül és sürgősen kellene pótolni, amire nézve az OTT sorozatos kiadványai kedvező alkalmat nyújtanak. Siklóssy munkáját tudományos és közművelődési szempontból kedvezően egészítené még ki a magyar sport és testnevelés bibliográfiája is, amelyet tudomásunk szerint a Bibliográfiai Központ keretében M. Buday Júlia készít elő. Eredetileg tervbe vették e mű kiadását német, francia és angol nyelven is, amitől azonban a rendkívüli költségekre való tekintettel elálltak. Nem lehetne-e azonban legalább a felette érdekes és értékes képanyagot megfelelő idegen felírásokkal egy albumban egyesítve, így aránylag csekély befektetéssel a művelt külföldet is Magyarországnak kiváló sportbeli multjával és rátermettségével megismertetni?

A mondottak után Siklóssy munkája nem szorul külön ajánlásra, művelődéstörténeti jelentőségével meggyőzően szól önmagáért és hirdeti a magyar faj osztályrészét az emberképzéssel szervesen összeforrt testi kultúrában.

Kemény Ferenc.

Dr. Hajnal Dávid: *A kor iskolája.* (Különlenyomat a felsőkereskedelmi iskolai tanárképzőintézet gyakorló felsőkereskedelmi iskolájának 1928/29. tanévi Értesítőjéből.) Bp. 1929. (22 l.)

Emelkedett szempontú, komoly tanulmány Hajnal Dávid értekezése, amelyet érdemes elolvasni. Olyan kérdésekről és problémákról van benne szó, amelyeket tudomásul kell venni. A felvetett kérdések egy részét a szerző megnyugtató módon, ügyes boncolással talán végleg megoldja maga is; más részük azonban olyan, hogy a legjobb ember- és nemzetnevelő pedagógusok elmélyedő figyelmét és komoly segíteni-akarását is megérdemli. Ezekben a szerzőnek az az érdeme, hogy felhívja rájuk a figyelmet.

A szerző tanulmányának ötlete talán ezekben a sorokban van kifejezve: „Hogyan értendő az a kiáltó *ellentét* az ideális tartalmú pedagógia és a nagybeteg társadalom között? A feleletkeresés erre a kérdésre tartozunk a társadalomnak, amely gyermekeit nekünk adja nevelésre, de nem kevésbé örmagunknak, hogy lelkiismeretünket megnyugtassuk.“ Úgy gondolja, hogy a teljes tökéletesség eszményéből levezetett pedagógiai normákat nem szabad

oly szédületes magasságban kitűzni, hogy a mai társadalom embere irreálisoknak, a maga boldogulhatása akadályainak érezhesse őket. „A tökéletességet áhító ember hiába is küzd az idealizmusért, nincs menekvés számára, a kegyetlen élet kíméletlenül kikorbácsolja őt eszményi álmaiból a piacra, hogy ő is, miként a többi, a megélhetéshez szükséges pénz után versenyt fusson.“ Súlyos és elgondolkoztató megállapítás ez a szerző részéről, de talán akad nem egy ellenérv, más irányú okoskodás, amely a mai súlyos viszonyok között is megvígasztal és biztosságot nyújthat. Talán nem egészen indokolt a következő jajkiáltás sem: „Valóban szánalomraméltó a mai kor lelkiéletet is élni akaró embere! Ha komolyan vette iskolai neveltetését és idealizmusért rajongó lélekkel lépi át az anyagiassággal szaturált élet küszöbét, akkor kétségbeejtő lelki diszharmonióba esik, amelyből hirtelen nem találja meg a kivezető utat.“ Tény, hogy vannak ilyen esetek, de viszont, hála Istennek, még a mai nagyon materiális korban is vannak nagyon nagy számban papok, orvosok, tanárok, szónokok, írók, színészek és más művészek, meg sokan a társadalom többi tagjainak sorából, akiknek legszebb, legfőlemelőbb érzésük az életben lelkiéletük, ideális célokat követő és szolgáló munkájuk. Ezek érzésben bizonyára hálásak sorsuknak vagy volt nevelőiknek, embereknek és könyveknek azért, hogy olyan lelki kultúrára tehettek szert, olyan régiókba tudnak fölemelkedni, amelyeknek tisztaságát, szépségét nem tudja megzavarni a hétköznapi szennye, zaja. Nem olyan lehetetlen célkitűzés azért az, amely ezt mondja: „Olyan műveltség megadására kell törekedni, amely eltekint az életcéloktól, az életviszonyoktól.“ A tömegembernek, a társadalom alsóbb rétegeiben elhelyezkedőknek valóban pozitívabb, könnyebben meglátható és elérhető célokat kell kitűzni, de általában és mindenesetre lejjebb akasztani azt a táblát, amelyen az erkölcsi eszmények vannak feljegyezve, veszedelmes és helytelen volna, mert akkor csak még nagyobb számú lenne a tömeg és még kevesebb a vezető, vezérlő, fénylő lélek. Tény, amit a szerző mond: „Megnehezült az idők járása fölöttünk és az anyagi kérdések oly mértékben az érdekelőterébe léptek, hogy immár a pedagógia sem térhet napirendre fölöttük.“ Beszéljünk tehát a hasznosság elvnek, az utilizmusnak jogos és szükségszerű figyelembevételéről, de ne egyoldalúan és felületesen általánosítva. Nem helyes, hogy az iskola olyan világba akarja kibocsátani a növendékeket, amely nem létezik, amelyet csak a pedagógiai elmélet teremtett meg képzeletben; amelyet az ideális pedagógia látni szeretne, de amely nincs. A létező, való világ részére kell életképes, élni és alkotni tudó embereket nevelnünk, — de mindig olyanokat, akik hajlandók és képesek a világ berendezéseinek megjavításán is dolgozni, nem pedig olyanokat, akik csak lent érzik jól magukat és önzésüket nem hajlandók semmiért és senkiért csökkenteni. Hajnal az etikai értékelmélet kereteinek korszerű tágitását kívánja, mert azt mondja, hogy „ha a pedagógia elfogadja társadalmi rendszerünk alapjául a kapitalisztikus életformát, akkor a nevelési rendszert is ehhez kell nyíltan és őszintén hozzá szabni, mert a legszélsőségesebb idealista sem akarhatja a pedagógiai tudománynak azt a rendeltetést juttatni, hogy konfliktust létesítsen társadalmi rend

és nevelés között". Helyes; de én úgy gondolom, hogy a hasznossági elvet, a kapitalisztikus mentalitást nem annyira a nevelés etikai örök elvei közé kell beilleszteni, hanem a tananyagnak, a nevelés céljaira felhasználandó művelődési javaknak, eszközöknek, módszereknek megválasztásában kell ezt az elvet érvényesíteni. A szerző is idézi Weszely Ödönnel ezt a megállapítást: „Az etikai és pedagógiai alapelvek nem változtak s igazságainkat nem kell átértékelni. De változtak részben a konkrét életfeladatok s ezek mindig változóban is lesznek. Ezekhez a konkrét változásokhoz kell a pedagógusnak alkalmazkodnia, hogy a nagy, örök igazságok megvalósítása lehetővé legyen.“ Alapelveinket, igazságainkat nem kell tehát átértékelnünk; „szabad és gazdag egyéniségekre“ ma is szükség van, mondja Kornis Gyula is, de vele együtt valljuk azt is, hogy „más korban lehetséges volt az individualisztikus művelődési eszmény, nemzeti életünk mai korszakában *egymagában* már nem felelhet meg“. Termelő, vagyongyűjtő, vállalkozó szellemű embereket kell nevelnünk élszegényedett hazánk számára, hogy legyen, aki a magyar acélos búzának piacot teremtsen, hogy gyárkérményeink vastagon ontsák a füstöt, hogy legyen, aki adót fizessen, — ilyeneket mond Hajnal. Szép, jó, helyes, szükséges, de talán mégsem lehet követelmény az, hogy *minden*, bármilyen hivatásban dolgozó ember ilyen szellemű legyen. Ha az utilitarisztikus közgazdasági elv, a közgazdasági szellem „élmességben, a konjunktúrák ügyes felhasználásában, a konkurrencia legyőzésében és minél nagyobb nyereségekre való törekvésben nyilvánul meg“ a szerző szerint, akkor mégis csak meg kell tenni a különbséget az általános középiskolai, főként a humanisztikus gimnáziumi nevelési célkitűzés és a „kereskedelmi iskolai pedagógia“ között. Ezt a különbséget pedig a szerző nem akarja s azt hiszi, hogy igazán „meggyőződéses pedagógus“ ezt nem akarhatja, mert „pedagógiai erkölcs csak egyféle lehet“. Itt van a súlyos probléma, amelyhez szóljanak hozzá a legelmélyedőbb pedagógusok! Vallom én is, hogy a kereskedelmi iskolákba gyakorlatias, élelmes, magát legyőzni nem hagyó szellem kell, amely minden akadályon keresztül akarjon törni, gyűjteni és alkotni előbb magának, azután a köznek; de hogy ez legyen a vezérlő eszmény *mindenfajta* iskolában, ezt én nem merném a szerzővel követelni! Nem akarhatjuk, hogy társadalmunk élete csak „bellum omnium contra omnes“ legyen. Kell, hogy a gazdasági szakismereteket és szaktudományokat terjesztő iskolák s így különösen a hazai, ú. n. felsőkereskedelmi iskolák fontos és nélkülözhetetlen, közérdekű iskolákként ismertessenek föl, amelyek az egyénnek és a társadalomnak gazdasági és erkölcsi szempontból egyaránt igen fontos, magasrendű szolgálatokat vannak hivatva teljesíteni. A középfokú iskolai pedagógia kodifikátorainak, tudós gondolkodóinak a kereskedelmi iskolai tanárság legjobbjaival összeállva, meg kell teremteniök, minden részletében ki kell dolgozniök a kereskedelmi iskolák pedagógiáját! Mert ilyen eddig nem volt s ma sincs. Csak toldás-foldás, tapogatódzás pótolta ezt eddig. Még a minden kérdés részletébe elmélyedő németek is csak néhány év óta kutatják és boncolgatják a szakiskolai pedagógia problémáit. „Noch ist keine Berufsschulpädagogik geschrieben,“ olvassuk a

tudós egyetemi tanártól 1926-ban. A kezdet kezdetén vannak még ők is, mert a kérdésnek egyik szorgalmas és alapos kutatója, *Dr. Friedrich Feld*, két évvel ezelőtt megjelent könyvének még ezeket az óvatos címeket adja: *Grundfragen der Berufsschul- und Wirtschaftspädagogik. Versuch einer Systematik der berufspädagogischen Theorie*. Most indult meg egy folyóiratuk: *Zeitschrift für Handelsschulpädagogik*. Olyan területe ez a pedagógiai munkának, amelyen sok fontos probléma várja a gondolkodni és használni akarókat. Fontos volna, hogy magyar íz, magyar észjárás és életfölfogás is legyen ebben a megteremtendő kereskedelmi iskolai pedagógiában; ne várjuk a problémák megoldását a németektől vagy másoktól. Hajnal Dávid megkezdte a problémák boncolgatását: folytassuk!

Heinrich János.

Karácsony Sándor: A tanulás mesterfogásai. Budapest, 1929. Kiadja a Középfokú Iskolák Országos Református Missziói Bizottsága. (8-r., 223 l.)

Hogyan kell helyesen tanulni? Melyek az ismeretek elsajátításának leg gazdaságosabb módjai és eszközei? Mi a „gyors, könnyű és sikeres“ tanulás titka? Ezekre a kérdésekre a diákságnak nem egy „barátja“ iparkodott már magyarul és más nyelveken, tervzetekkel és vezérfonalakkal tanácsot adni, segítséget nyújtani. Karácsony Sándor könyvének fő mesterfogása éppen az, hogy minden szokásos utilitárius-technikai fogást száműz magától s a tanulás problémáját, a diákproblémát tisztára *lelki* ügyvé avatja, melynek megoldása csakis a gyökerekig menő, őszinte és mélyeséges önmagábaszállás, önmagáraeszmélés útján lehetséges. Írása bizodalmas, négy szemközti beszélgetés a diáklelekkel, kételyeket, ellenvetéseket, nehézségeket napvilágra táró, hogy így a közös meghányásvetés során megtisztuljanak s egy magasabb szintézisben feloldódjanak. Célja egy új, nemesebb és derekabb diáktípus előkészítése; a diáklelkiismeret felrázása, hogy hibáinak bevallásával az eddiginél méltóbb és szebb életet kezdhesen. A levetkezendő diákűnök: a követelődzés, mely nem kevesebbet, mint új szülőket, új társakat, új tanárokat kívánna a megjavuláshoz; az önbíráskodás, mely mindig másban s nem önmagában keresi a hibát; a légvárépítés, mely csupa „ha“-val és „volná“-val űzi szemfényvesztéseit; a helytelen indítékú, rossz célkitűzésű, gépies és módszertelen tanulás, mely nem kérd sem a miért, sem a mivégre után, csak széttöredezett anyagon rágódik s csupán a pillanat számára dolgozik. Az ilyen munkának nemcsak hogy nincsen lélekművelő ereje, de egyenesen romboló hatású erkölcsre, kedélyre, szervezetre egyaránt.

Ezt a diáktípust Karácsony hitvallása szerint egy újnak és jobbnak kell felváltania, melyet tudatosság, önállóság, lelki telítettség jellemez. Ez nem mechanikusan tanul, hanem megértésre törekszik, oki kapcsolatok felkutatására; tanulásának indítéka érdeklődés, nemes kíváncsiság; munkája távol áll minden rabszolga módon való dolgozástól. Különösen a középiskola legfelső osztályai azok, melyek már nem a próbálgatásnak, nemcsak a gyűjtésnek, hanem főleg az önálló alkotó munkának korszaka. Az önállóságot már az iskolában kell megkezdeni és apródonként begyakorolni, amire bőséges alkalmat nyújt egymáshoz és az élethez való öntudatos viszonyítások révén a tanulmá-